

วิเคราะห์การสอนเรื่องอักษรนำ

3.1 การสอนเรื่องอักษรนำ

3.1.1 เสียงอักษรนำ

พระยาอุปกิตศิลปสารได้อธิบายความหมายของอักษรนำไว้ว่า "อักษรนำ คือพยัญชนะ 2 ตัวเรียงกันประสมสระเดียวกัน แต่ออกเสียงเป็น 2 พยางค์ คือ พยางค์ต้นเหมือนมีสระ ประสมอยู่ควย พยางค์ที่ 2 ออกเสียงตามสระประสมอยู่..."¹

นอกจากนี้ท่านยังได้อธิบายความแตกต่างระหว่างอักษรควบกับอักษรนำไว้ว่า "พยัญชนะที่ประสมกับตัว ร, ล, ว นี้ ถ้าอ่านเป็นเสียง 2 พยางค์ ก็ไม่นับว่าเป็นอักษรควบ เช่น อรอย อ่าน อะ-หรอย ตลาค อ่าน ตะ-หลาค ทวาค อ่าน ตะ-หวาค ฯลฯ ทั้งนี้ ต้องนับว่าเป็นอักษรนำ"²

บรรจบ พันธุเมธา ได้อธิบายความหมายของอักษรนำว่า "...อักษรนำคือพยัญชนะ ต้นหรือหน้า มีอ่านาจเหนือพยัญชนะตามหรือหลัง ทำให้พยัญชนะตามออกเสียงเปลี่ยนไปตามเสียงต้นได้ ทั้งที่พยัญชนะต้นออกเสียงได้เพียงครึ่งเสียง เช่น สมร ออกเสียง สหมอน"³

3.1.2 เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องอักษรนำ

คำราชาภาษาไทยที่นำมาพิจารณานั้น พอที่จะสรุปเนื้อหา การเรียบเรียง และแนว การสอนเรื่องอักษรนำได้ดังนี้

¹พระยาอุปกิตศิลปสาร, หลักภาษาไทย (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 20.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 21.

³บรรจบ พันธุเมธา, ลักษณะภาษาไทย (พระนคร: กุรุสภา, 2514), หน้า 24.

ก. จินตาคณิ เลม 1

(1) แจกดูและณัอักษรนำบางตัว เช่น อย ฉล หน ทว หล เป็นต้น

(2) แจกดูและณัอักษรนำรวมกับอักษรควบในการแจกดูและณัอักษร 3 หมู่

ข. จินตาคณิ เลม 2

กล่าวถึงอักษรนำไว้อย่างคร่าว ๆ ในคำประพันธ์ว่า อักษรสูงนำอักษรต่ำ 24 ตัว พร้อมทั้งมีตัวอย่างประกอบ ตัวอย่างเช่น

อักษรต่ำฉิบสัไซ

สำเนียงสูงโฉน

จักจกจกนาคำชาน

เอาอักษรสูง เปนประธาน

นำนาสำนาน

จึงสูงขึ้นสงสำเนียง

คือ ห เนานาสำเนียง

ต่ำชานขึ้นเคียง

ให้เสียง เปนสูงเสมอสมาน

แจกคำพรว้าา หลอนหลาน

คำเหวยคำหวาน

เปนตน เปนอย่างบรรยาย 4

ค. ประถม ก กา

(1) แจกดูอักษรนำ ญ, หน, หน, หน, ทร, หล, ทว, ญ, ญ, และ อย ในแม่ ก กา

(2) แจกดูอักษรนำ ญ และ ญ ในแม่ กก, กง, กค, กข, กม, เกย

(3) ณัอักษรนำ ญ, หน, หน, หน, ทร และ อย

(4) การแจกดูและการณัอักษรนำแยกออกจากการแจกดูอักษร 3 หมู่ และ อักษรควบ

(5) ชี้แจงหลักการอ่าน ห นำ อักษรต่ำ และ อ นำอักษรต่ำ

ง. ประถม มาลา

(1) อธิบายเรื่อง ห นำอักษรคำ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบไว้ใน "คำกลอน
ในแม่ กง" ตัวอย่างเช่น

คำคำจงจำคำไซ	จะเขียนอันใด
จะให้ให้สูงสำเนียง	
เอา ห วางข้างหน้าเรียง	คำคำที่ได้ียง
มีเสียงก็สูงจุกกัน	
เขนวมุหงาปาทัน	ห นำคำผัน
ให้หันผันสูงวาที่ 5	

(2) ให้ข้อสังเกตว่า อักษรกลางทั้ง 9 ตัวนั้นจะใช้ ห นำมิได้ ตัวอย่างเช่น

คำกลางที่หย่างประมาณ	ทั้งเกาะประการ
เขียนจวนจะให้สูงค่า	
พึงให้พิจารณาใจจำ	จะเอา ห นำ
เขนต่าบตองวาจา 6	

จ. อักษรนิติ

(1) บันอักษรนำบางตัว ไค่แก หง , ทน , ทม , ทย , ทร , หล และ หว
ตัวอย่างเช่น

...หง	หงา	หงี
หง	หงา	หงี
หง	หงา	หงี...?

⁵ประถม ก กา ประถม ก กา หักอาบ ปฐมมาลา อักษรนิติ (พระนคร:
ศิลปามรรณาการ, 2513), หน้า 112.

⁶เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 157.

(2) ต้นอักษรนำ หง ค้วยตัวสะกดในแม่ กง, กน, กม และเกย พร้อมทั้ง ยกตัวอย่างประกอบ เช่น

... หง ^{หง} เสียงหง ๗ คำสุภาพ รัง ^{หง} เสียงหงใส่เอก
หง ^{หง}
หง ^{หง}
หง ^{หง}
หง ^{หง} คุยกับแร่ใส่... 8

(3) การผันอักษรนำถึงจะแยกออกจากการแจกลูกและการผันอักษร 3 หมู่ แต่ยังมีอักษรควบ

(4) ชี้แจงการอ่านอักษร ท น ำ ง ฉู ณ น ม ย ร ล ว ห ี ว่า "ถ้ามีทอนำ นำให้อ่านสูงเสมอตัวหอ"

ฉ. คำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร

(1) แจกลูกอักษรนำโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน ตอนแรกเป็นการแจก ลูกอักษรสูงนำอักษรต่ำ ตั้งแต่แม่ ก กา จนถึง แม่เกย ได้แก่ ข, ฉ, ถ และ ส นำ ง ข, ฉ, ถ, ผ, ส นำ น ข, ฉ, ถ, (ผ), น นำ ม ข, ฉ, ผ, ฝ, ส นำ ย ข, (ถ,ผ), ฝ, ส นำ ร ข, ฉ, ถ, ผ, ส นำ ล ข, ฉ, ถ, ผ, ส, ส นำ ว ท น ำ ง ฉู ณ น ม ย ร ล ว ห ี ตัวใดไม่มีคำใช้ก็ไม่แจก

ตอนที่สอง เป็นการยกตัวอย่างคำที่อักษรกลางนำอักษรต่ำ ได้แก่ ก นำ น, ม, ย, ร, จ นำ ม, ง, น, ม, ย

(2) เมื่อแจกลูกอักษรนำในแต่ละแม่แล้วก็รวบรวมคำศัพท์ที่มีใช้ไว้ทุกครั้ง ตั้งแต่ แม่ ก กา จนถึง แม่เกย

3.1.3 วิเคราะห์เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องอักษรนำ

เมื่อได้พิจารณาเปรียบเทียบเรื่องอักษรนำจากคำราชาภาษาไทยทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว พอที่จะสรุปเนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องอักษรนำในคำราชาภาษาไทยของ

8 เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

พระยาศรีสุนทรโวหาร ใตคังนี้

(1) ในคานเนื้อหา นั้น พระยาศรีสุนทรโวหารอาจจะได้แนวความคิดจากคำวาทภาษาไทยชุดก่อนที่มีการแจกลูกอักษรนำ เช่น จินตมณี ประถม ก กา และอักษรนิติ แต่ท่านได้เรียบเรียงเนื้อหาอักษรนำขึ้นใหม่ โดยมุ่งกล่าวเฉพาะอักษรนำจริง ๆ เนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนแรกเป็นการแจกลูกอักษรสูงนำอักษรต่ำ ส่วนตอนที่สองเป็นการยกตัวอย่างคำที่ใช้อักษรกลางนำอักษรต่ำ

การเรียบเรียงแต่ละตอนก็ได้ใช้วิธีเดียวกันโดยตลอด เริ่มด้วยการแจกลูกอักษรนำในแม่ต่าง ๆ ตั้งแต่แม่ ก กา จนถึง แม่ เกย เมื่อแจกลูกอักษรนำในแต่ละแม่แล้วก็รวบรวมคำศัพท์ต่าง ๆ ที่มีใช้ไว้ทุกครั้ง

(2) เนื้อหาอักษรนำในคำวาทชุดก่อนส่วนใหญ่มีรวมกับอักษร 3 หมู่ และอักษรควบ ยกเว้นประถม ก กา เพียงเล่มเดียวเท่านั้นที่แยกเนื้อหาอักษรนำออกจากเรื่องอักษร 3 หมู่ และอักษรควบโดยเด็ดขาด การที่พระยาศรีสุนทรโวหารได้นำเนื้อหาอักษรนำมาเรียบเรียงขึ้นโดยแยกออกจากเนื้อหาดังกล่าวจึงน่าจะได้รับแนวความคิดจากประถม ก กา

(3) แนวการสอนเรื่องอักษรนำของพระยาศรีสุนทรโวหารมุ่งฝึกทักษะการอ่าน การเขียน และให้รู้จริงคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้อักษรนำอย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างกับแนวการสอนจากคำวาทชุดก่อนซึ่งเป็นไปในทำนองแนะแนวทางหรือเพื่อให้รู้จักอักษรนำพอเป็นตัวอย่างเท่านั้น

3.2 เปรียบเทียบวิเคราะห์ตามแนวภาษาศาสตร์

การสอนเรื่องอักษรนำในคำวาทภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร เน้นแต่เรื่องเสียงของวรรณยุกต์ กล่าวคือ มุ่งอธิบายว่า เมื่อนำพยัญชนะ 2 ตัวมาซ้อนกันหรือประสมกันได้แก่ อักษรสูง หรืออักษรกลาง นำอักษรต่ำ ต้องพิจารณาควาตัวอักษรชนิดใดอยู่ข้างหน้า เสียงวรรณยุกต์ก็ควรจะตามตัวอักษรตัวนั้น

แต่มิได้ชี้ให้เห็นว่า การที่พยัญชนะ 2 ตัวมาเรียงกันอยู่ในพยางค์เดียวกันนั้น ทำให้เกิดปรากฏการณ์อย่างอื่นขึ้นอีกในภาษา คือ

(1) พยัญชนะ 2 ตัวนั้นจะควบกัน ออกเสียงทั้ง 2 ตัว เช่น กร ในคำว่า กราบ กราก คว ในคำว่า ควาย ขว ในคำว่า ขวนขวาย เป็นต้น

(2) พยัญชนะ 2 ตัวนั้นออกเสียงทั้ง 2 ตัว โดยมีสระ [ะ] คั่น เช่น ในคำว่า ขนม ตลาค สลวย และ ฉลาค เป็นต้น

(3) พยัญชนะ 2 ตัวนั้นจะออกเสียงแต่ตัวหลัง เพียงตัวเดียวเท่านั้น เช่น ในคำว่า หลวม หลัง อยา หน้า เป็นต้น

3.2.1 อักษรนำเป็นเรื่องของคำ 2 พยางค์ กับเรื่องของอักษรวิธ

3.2.1.1 อักษรนำเป็นเรื่องของคำ 2 พยางค์

ที่ว่าอักษรนำเป็นเรื่องของคำ 2 พยางค์ ถ้าพิจารณาแต่เพียงรูปคำ อาจจะมองเห็นไม่ชัดเจน ดังนั้นจึงจะขอยกตัวอย่างพยางค์ที่ประกอบด้วยอักษรนำมาถายเสียงโดยใช้สัญลักษณ์ทางสัตศาสตร์ด้วยวิธี Broad Transcription เพื่อให้เห็นพยางค์ในอักษรนำได้ชัดเจนยิ่งขึ้นดังนี้

ขนม / kha^hno^m /

กนก / ka^hno^k /

ผนัง / pha^hna^w /

อนาถ / ?ana^hat /

สนุก / sa^hnu^k /

ถ้าพิจารณาการออกเสียงของพยางค์จากตัวอย่างข้างต้นแล้วจะเห็นว่า เป็นคำ 2 พยางค์ แต่ในตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารท่านมิได้พิจารณาลักษณะของพยางค์ หากแต่อธิบายเฉพาะเรื่องของตัวอักษร วิธเขียนตัวอักษร และเรื่องของวรรณยุกต์เท่านั้น ดังตัวอย่าง "วิธอักษรไทย มีอักษรเสียงสูง 11 อักษร ยังหาภอไซ้แก่สำเนียงสูงภาษาไทยไม่ ต้องคิดจักเอาอักษรสูง 11 นั้น นำผสมอักษรคำที่ควรจะนำขึ้นอีก อักษรสูงจูงนำอักษรคำให้มีสำเนียงสูงขึ้นได้ทั้ง 11 อักษร..."⁹

⁹พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร), มูลบทบรรพกิจ วรรณคดีนัก
อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณา พิศาสตร์นัก (พระนคร: ศิลปามรรณาการ,
2510), หน้า 102.

3.2.1.2 อักษรนำเป็นเรื่องของอักษรวิหิ

ที่ว่าอักษรนำเป็นเรื่องของอักษรวิหิที่หมายถึงว่า ในการประสมอักษรนำ และการอ่านอักษรนั้น มีหลักเกณฑ์ตายตัวที่กำหนดไว้ในภาษา กล่าวคือ พยัญชนะ 2 ตัว ประสมสระเดียวกัน พยัญชนะตัวหลังต้องออกเสียงวรรณยุกต์และผันตามตัวหน้าด้วย เช่น แสม อาน สะ-แหม, จรัส อาน จะ-หรัส เป็นต้น ถ้าตัว ห นำอักษรเดี่ยวหรือตัว อ นำด้วย ไม่ต้องออกเสียงตัว ห และตัว อ แต่ออกเสียงและผันตัวหลังตามตัว ห และตัว อ เท่านั้น เช่น หงอ ญา ไท อยา อยุ เป็นต้น¹⁰

ในตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร ท่านก็ได้ให้หลักเกณฑ์การประสมอักษรนำ รวมทั้งหลักการอ่านไว้ว่า

วิธีอักษรไทย มีอักษรสูงเสียงสูง 11 อักษร ยังหากอไซ่แก่
สำเนียงสูงภาษาไทยไม ทอจกจกเอาอักษรสูง 11 นั้น นำสม
อักษรต่ำทวจะนำขึ้นอีก อักษรสูงจุงอักษรต่ำใหม่สำเนียงสูง
ขึ้นไคทั้ง 11 อักษร แต่อักษรสูง 10 ตัว คือ ข ช ฉ ร ฎ ฌ
ฝ ศ ษ ส น กับตัว (ห) แผลก ๆ กันอยู่, สังเกตจุงจะ
แยกคาย ตัว (ห) นำนั้นเป็นแต่จุงอักษรต่ำใหม่เสียงสูงขึ้น
อย่างเดี่ยว อานไมทอจกสำเนียงตัว (ห) , เช่น บุงา ปะหนัน
เป็นต้น ฝ่ายอักษรสูง 10 ตัวนั้น ถานำขางนาตัวไคก็ชักเสียง
ตัวนั้นให้สูงขึ้น...¹¹

3.2.2 การออกเสียงอักษรนำ

พระยาศรีสุนทรโวหารได้อธิบายการออกเสียงอักษรนำไว้ว่า "...ฝ่ายอักษรสูง 10 ตัวนั้น ถานำขางนาตัวไคก็ชักเสียงตัวนั้นให้สูงขึ้น ทั้งต้องอ่านตัวนั้นออกเสียงเป็นประวิสัยชะนี้ มันจับเข้ากับอักษรตัวหลังกลืนกันอยู่ด้วย เหมือนคำว่า ขนุน ขนอน ขนม เป็นต้น..."¹²

¹⁰พระยาอุปทิศศิลปสาร เรื่องเดิม, หน้า 20.

¹¹พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

¹²เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

คำอธิบายข้างต้นนี้ถึงแม้จะเป็นการอธิบายเสียงอักษรนำ แต่ก็มิได้อ่างระบบเสียง
ของไทยให้ชัดเจนว่า อักษรนำเป็นพยัญชนะ ๒ ตัวเรียงกัน จะควบกันไม่ได้ หรืออีกนัยหนึ่ง
อาจกล่าวได้ว่า มิได้ชี้แจงความแตกต่างระหว่างอักษรนำกับอักษรควบให้เห็นอย่างชัดเจน
เช่น

กร	เป็นอักษรควบ	อร	เป็นอักษรนำ
คร	เป็นอักษรควบ	คด	เป็นอักษรนำ
กว	เป็นอักษรควบ	หว	เป็นอักษรนำ
ณล	เป็นอักษรควบ	ณด	เป็นอักษรนำ

เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย